

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 1. aprila 1866.

List 7.

VELIKA NOČ.

Danes praznik je veselí,
Vstal iz groba je Gospod,
Z njim živeti smo začeli,
Prišli spet iz tannih zmot.

Vsa narava god praznuje,
Pražnje je napravljena,
Novo se življenje snuje —
Povikšuje stvarnika.

Cvetje krasno se razvija,
Vsaka bilka zelení,
Ptičev drobnih tovaršija
V zraku pesmice drobí.

Kaj le človek ti edini
V sercu nosiš stari kvas!
Pleti vence domovini,
Zdrami naj te krašni čas!

Nekaj o dandanašnji odgoji.

Po „Napredak-u“ spisal J. Lopan.

Resnično je, da je človek na tem in unem svetu tem srečnejši, kolikor bolj so se razvile in izveršile njegove sposobnosti, s katerim ga je Bog po naravi obdaroval; t. j. koliko višo stopnjo izobraženosti je dosegel. Ta resnica je stara, kakor ljudski razum sam. Naši prednamci so že spoznali, da svoji mili deci večje sreče pripraviti in boljše dote zapustiti ne morejo, kakor, če marljivo pospešujejo razvitek naravnih sposobnosti svojih otrok.

Podlaga temu razvitku vseh dobrih sposobnosti in spretnosti pri človeku po zakonu narave pa je edino le odgoja. — Odgoja je tisto imenitno sredstvo, po katerem se posamesni človek povzdiguje do popolnosti vsega človeštva; le po dobri odgoji postane otrok človek, — brez nje bi moral vsaki tam začeti, kjer je človeški rod počel, ter bi se javoljne še do sedaj ne zdramili iz spanja terde nevednosti in sirovosti. Izreja stori, da potomci tam začnejo, kjer so spredniki nehali, da oče napreduje nego ded, sin dalje od očeta in vnuk dalje od očeta, deda in predteda. Vsak dobro izrejeni človek pomaga tedaj polagoma národu na višo stopnjo k popolnosti.

Veliko se je že pisalo o imenitnosti in koristi prave odgoje in omike, pa vse še le malo tekne. Izreja še ne lije tistega neprecenljivega blagoslova na vse človeštvo, ki osrečuje posamesnega človeka, ter pelje človeški rod do pravega namena. Zakaj neki ne? Hočem našteti te le tri vzroke:

1. Mnogi odgojitelji ne umejo prav, kaj je bitstvo in namen prave izreje;
2. večkrat odgojniki odgojajo mladino enostransko, in
3. dostikrat greše zoper naravne postave.

Pri vsakem delu in poslu ima človek kak namen in konec pred očmi, ako se ne želi zastonj truditi. Tako je tudi pri odgoji. Vterjati in vterditi značaj, t. j. da so otroci zvesti svoje samostalnosti, da še tudi takrat, kedar človeka tare nemila osoda, kedar nezgodni oblaki prepregajo njegov obzor, zvesti ostanejo pravi in dobri reči — to ima biti glavni namen keršanske odgoje. Ali, žalibože! da imajo gojitelji, ali bolje, negojitelji vse drugačne namene pred očmi. Izrejajo rokodelce,

kmete i. t. d., ter skerbé le za bistro glavo, prosto voljo pa prepuščajo naj več osodi, za nravnost se še ne menijo. Neki mislijo, da že spolnijo svojo nalogo, če le gledajo, da otroci nič hudega ne počnejo in se sploh po vnanjem lepo vedejo; kaj rado se pozabi na to, da bi se ločila postavnost od nravnosti, ter se otrokom vbijajo v glavo le posamesni reki, pa se ne pomisli, da je terdna volja naj bolj imenitna lastnost pri človeku.

Ves človek naj se izobražuje; to načelo bi mogli odgojniki imeti zmirom pred očmi. Vse dremajoče sile človekove naj se zdramijo: duh in telo, glava in srce, um in spomin naj se enakomerno vodi do pravega namena. Kako pa se godí v sedajnem času? Na telesno izrejo se posebno na kmetih le malo gleda, v duševni omiki pa se le sposobnosti, ktere naj manj truda prizadenejo, povzdignejo na neko stopnjo, večkrat še na škodo drugim spretnostim. Lahko se razumé, kaj bode iz take enostransko izrejene mladine; obeta sicer mnogo, pa namesto, da bi se ponosno, enaka veličastni cedri, dvigala nad nebne oblake, pa se vije, kakor vela bilka po zemlji.

Naj večí pregrešek pri odgoji pa je, če se odgojuje nenaravno, posebno kar zadeva izobraževanje duha. — Vse na svetu se razvija po naravnih postavah; postopno je napredovanje v naravi, in polagoma se bližajo vse reči v naravi svoji namenjeni zrelosti. Le po takem načinu se nam odpirajo vsi čudeži, pri kterih občudujemo božjo vsemogočnost, na kterih se razveseljuje človekov duh. Razvitku duševnih moči tudi narava pravo pot odkazuje. Naj pred se razvijajo vnanji počutki, za temi se budi čutivnost, na to um, miselnost in razum. Ravno nasproti pa dela v sedajnem času tako imenovana odgoja po šegi. Večkrat se hoče razum poprej budití, kakor spomin, in razsodnost poprej, kakor vnanji počutki. Učí sè s posnetimi razumki in mislimi, kar pa slabemu otročjemu duhu celó nič ne koristi. Namesto, da bi budili detetu vnanje počutke, da bi potem polagoma jelo ogledovati svet tako rekoč s svojimi lastnimi dušnimi očmi, ter se prepričalo božje vsemogočnosti in modrosti, zraven pa se soznanjalo tudi s človekovimi razmerami, z naravo, z Bogom in s človeštvom — namesto vsega tega pa puščamo dete, da si nabira znanja iz knjig. Otroci se peljejo v neznani svet mertvih čerk in slovk, ter se učé

brez zavednosti, brez resnice, ne za življenje, večkrat le za očitno skušnjo: le zato, da se kaj učé.

Zeló neumno in protinaravno je, če tirjamo, da se dete samo uči na pamet. Tako se ne kvari le zdravje, nego se tudi namen poduka ne doseže, ter se ovira prosti napredek v vednostih in znanostih. Namesto, da po vnanjih počutkih predmet naravnost in neposredno do duše dospè, t. j. brez vsakterega posebnega delovanja, mora duh pri učenji iz glave zlagati naj poprej čerke v zloge, in te v besede, besede v stavke. Pri vsem takem učenji si otrok ne predstavlja drugega, nego same mertve besede. Vsako učenje je brezvspesno, ako ni dete razumno delalo in predmete samo spisane tudi ogledovalo z duševnim očesom. Namesto, da bi si pridobil otrok jasnega znanja o raznih predmetih, uči se samo golih besedi in dolgo, dolgo mora posamesne stavke ponavljati, da si jih zapomni; torej mu pa tudi malo časa ostaja, da bi tehtno premišljeval, kar se je učil. Dete, sedé s sklučenim telesom pri knjigi, je prisiljeno zadušiti v sebi ves nagon za živahno gibanje. — Da bi le večkrat premišljevali žalostne nasledke takega protinaravnega podučevanja za duh in telo nežne mladine!

Vse to, kar sem doslej povedal, ni še edini ovir naravne odgoje. Med tem, da narava po svojih zakonih pri razvijanju otroških sposobnosti počasi napreduje, se včasí ne misli drugega, kakor da bi se le naglo in berzno duh izobraževal. Tudi pri podučevanju se je treba na naravo ozirati, kajti ona zahteva, da se vstanovi red, tako da se stopa od ednostavnih na so-stavljena, od telesnih na deševna učila. Vsa odgoja naj bi bila neka celost; vsako pripravljjanje, vse, kar se stori, naj bi se preračunilo za dosego naj višega namena. Vsak učenec bi moral pri vsakem nauku tako dolgo ostati, dokler si ga popolno duševno ne prilasti. Tu se ne sme nič siloma, nič brez razlaganja, nič prenaglo in lahkotno učiti. Učenca lahko učim, svarim, opominjam k temu, kaj naj stori; pa siliti ali prisiliti ga nikakor ne morem, da tudi želí in hoče, kar je prav. Dostikrat pa se zahteva, da bi bili otroci le kmali učenjaki, in ne more se nikoli zadosti nagliti z učenjem in učeвне predmete množiti. Keršanski nauk, čitanje, pisanje, številjenje, povesti, naravoslovje, narodopis, zemljepis, razne jezike, risanje in Bog vé, kaj še naj že zna nežno dete. Clovekov duh ni stroj, ki bi se vertil le po mehaničnih zakonih. Otrok je potem kos lesa

v roki umetnikovi; prostost in nrvnost se zaduši, in otrok ne dela, kakor sam hoče, ampak ker je bil tako izurjen. Navadi se sicer vbogati in posnemati zglede drugih, toda vse le nekako brezumno; pa pri vseh svojih delih nič ne misli, nič ne poželí, in če se mu ne vелеva, tudi nič ne stori. *)

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XIII.

U. Zdaj imajo učenci praznike, jaz bi pa mógel se s teboj poménkovati o slovenskem pisanji; veš kaj, daj tudi meni vsaj za nekaj časa počitnice, in naj se razgovarjajo nekoliko taki, katerim je naša slovenščina pri sercu, o naj novejši nemški knjigi slovenskega pisanja. ***)

T. Sej tudi mene že tovor teži, in očitajo nama, da sva se preveč pohrovatila, in mnogi so še vedno te misli, da le v nemščini se nam cedi prava olika; torej naj jo sodijo in presojajo, kakor vedó in znajo, trije rojaci, katerim smeva pustiti imena ravno prej omenjene.

U. Te so prestare; daj jim raji domače, novoslovenske!

T. I nu, stsl. kroma je nsl. krajec ali kosec ali oboje skupej krušic; stsl. degba je nsl. dražba ali zdražba; ostroverh ali ostroverhar je pa sploh znano imé. Krušic, Dražba in Ostroverh naj se torej razgovarjajo o slovenskem pisanji po tej slovniški knjigi, dokler se nama zdí, da jih ustaviva, kakor ustavljajo posvétovanja v očitnih zborih.

Krušic. Ker so v slovenskem pismenstvu še premnoge razlike, sem spisal posebno knjigo, da določim, kar je še nedoločno, poterdim, kar še ni terdno, razjasnim, kar je še temno, mračno ali oblačno.

Dražba. Ali si pa tudi določil, poterdil in razjasnil, kar si hotel, ker sedaj so časi, o katerih se nam dostikrat kaže pregovor, da jajce več kot puta vé?

K. Prizadjal sem si, in skorej vse razlagam prav iz tal staroslovenskih, in porabil sem v ta namen, kar se je dalo,

*) Prosimo večkrat kaj enakih spisov.

Vred.

**) „Die slovenische Sprache nach ihren Redetheilen.“ Behandelt von Fr. Levstik. Laibach 1866.

Pis.

vestno in hvaležno preučene dela našega slavnega jezikoslovca dr. Miklošiča.

Ostroverh. Nadjati se smem, da je vse določno, trdno in jasno, kar si pisal, in rad bi, da bi vse bilo v prid slovenskim pisateljem in v hvalo prvega učenca prvega učenika slovenskega.

K. Sam čutim in spoznam v predgovoru (str. III. IV.), da je še tudi v moji knjigi marsikaj nedoločno v sklanjavi, negotovo v naglaševanju, nepravilno v znamenjanju staroslovenskih glasov.

D. Češ, da mi drugi tega grajali in oponašali ne bodo, kaj ne?

K. Celo v pisanji sem se sploh ravnal po dosedanji navadi, ker slovnicar ne sme stvariti, ampak le stvarjene reči vravnovati in iz tega kazati jeziku gotove pravila.

D. Tega pa nikakor ne razumem, da praviš, da je *r* samoglasnik, pa ga samoglasniško ne pišeš! Sej ga je že l. 1852 razglasil vzor tvoj tudi v nemški pisani slovnici, l. 1855 prvi rabil sloveči pesnik Kračmanov, l. 1862 so ga gospodarsko ustanovile Novice, l. 1863 ga je sprejela slovenska slovnica Janežičeva, l. 1866 ga piše razun Novic tudi Ilirski Primorjan in celó Glasnik, in skorej vse novoslovensko književno kerdelo! In ti si v sredi med njim l. 1866 glasnika *r* ne upaš pisati samoglasniško?!

O. Učiti, da je polglasnik za ali pred glasnikom *r^{om}* z drugim soglasnikom vred po izreki nepotreben in ga opuščati, je dosledno in oziroma tudi resnično; učiti, da je *r* tedaj samoglasnik in ga pisati samoglasniško, je še tudi dosledno dasi neresnično; učiti pa, da je *r* samoglasnik in ga ne pisati samoglasniško, to pa ni niti dosledno niti resnično.

D. Kaže se, da bomo mógli napraviti glasniku *r* kljun še spredej, da bo pozobal vse samoglasnike — spred in zad — po vseh prihodnjih knjigah slovenskih!

XIV.

K. Marsikaj ni še popolnoma v mojem spisu, to vem in povém očitno. Nekatere reči sem prepozno bral in čul med narodom ter sem jih na koncu zboljšal v popravkih in dostavkih.

D. In teh popravkov in dostavkov je dve strani v tej mali knjižici!

O. S tem torej tudi ti spoznaš, da se človek sam uči naj bolje „učé pa grešé“ (docendo et errando discimus).

D. Ali prepozno si to spoznal, dragi moj Krušic! ker str. 128 praviš sam v svoji knjigi: „Unseren Sprachgelehrten wäre gar oft zu empfehlen, sich selbst zu belehren, bevor sie ihr Lehramt antreten“.

O. S tem si pa sam sebi podpisal ostro, preostro sodbo!

D. Tim več, ker se učitelji ne postavljajo sami; slovničarjem pa, dokler si svojih pravil niso gotovi, se kar nič na dan ne mudi.

K. Sej nisem mislil pisati vsem brez razločka, in sej pravim, da združujem slovenski jezik le po njegovih govornih razpolih ali besednih plemenih, ker prave, popolne slovnice nisem hotel pisati.

D. Se vé, da nisi mislil pisati vsem brez razločka, ker (str. V. VI.) praviš, da si jo spisal Slovencem, pa Nemcem, pa spet Slovencem, in sicer posebno tistim svojim bolj omikanim rojakom, kateri se pečajo zlasti s svojo materinščino. In ravno tem si prav po nemški marsiktero gorko zasolil!

O. Slovencem se po slovenski pové, če tudi — po vseh ustih; v nemški knjigi pa jim gorke soliti ali beliti, to se pravi, cepce in krepelce podajati nemškutarjem, da mlatijo in udrihajo z njimi po Slovencih in slovenskih pisateljih. To pač ni lépo, ni blago djanje! Ali ni tak, kdor tako ravná, sam tudi cepce?

D. Prave, popolne slovnice nisem hotel pisati, — sej nam nove slovnice tudi leta in leta treba ni. Kar je na svitem Janežičeva slovenska v 3. in nemška že v 6. natisu, skezajo Slovenci in Nemci, kateri se hočejo slovniško naučiti slovenskega jezika.

O. Vendar bi popolna, v vseh čveterih razredih, zlasti v skladnji, po gotovih pravilih lepo doveršena in slovenski pisana slovnica slovenskega jezika bila v hvalo tebi in tvojim zmožnostim!

Kaj si učitelja dopisujeta.

Dragi moj Svetoslave!

Godí se meni, kakor nekemu čmernemu samotarcu, kateri se je vedno nad ljudmi togotil, tedaj si puščavo odbral, da bi ga tam nihče ne jezil. Primeri se pa, da enega dne, ko po vodo gre, verč ubije; to ga pa tako raztogoti in v nejevoljo

spravi, kakor nobena reč še ne doslej. Poslednjič je vendar iz tega spoznal, da miru in zadovoljnosti človek zastonj drugej išče, ako tega nima v svojem sercu. Tako sem se tudi jaz prepričal, — nekoliko pozno, pa bolje da enkrat, kakor nobenkrat. Na moji prvi službi mi niso bili po godu niti otroci, niti farmani, niti prihodki, niti druge okoljnosti. Pridem v drug kraj, vsega dobrega si obetam, pa se v veliko rečeh motim, in poslednjič vendar le spoznam, da ima vsak stan svoje dobrote, svoje težave, svoja bremena in svoje veselje; srečen pa je le tisti, kdor zadovoljno živi. Tako me je lastno prepričanje po bridkih skušnjah zmodril. Blagor tedaj človeku, kdor sprejme dober svēt; veliko grenkih in bridkih ur si lahko prihrani. Te nezadovoljnosti, tega omahovanja je bilo krivo, ko sem jaz svet in njegovo nehanje in prizadevanje le po človeški modrosti meril, ker sem le preveč hrepenel čislani biti, sloveti in zložno živeti. Kolikrat sem bil žalosten, ko sem videl, da je moj trud le prazen, da sem se trudil za nevedne, nehvaležne ljudi. Sedaj pa spoznam, da je na svetu res vse prazno in nečimerno; kdor lovi srečo, je dostikrat ne vjame. Edina tolažba je človeku, ako se spominja, da je delal v božjo čast, v zveščanje svoje duše, da je bližnjemu s svojo delavnostjo koristil. Vse drugo pa je prazno in teži duha. Svet danes hvali, kar jutri graja; kader mu vstrežeš, kuje te v zvezde, kader mu pa ne moreš ali tudi ne smeš ugajati, takrat te pa pomeni drá v blato. In jaz revež sem se toliko trudil, da bi bil vsem vstregel.

Zavidal sem tudi drugim ljudem, kateri manj terpé, manj znajo od mene, pa vendar posvetne dobrote v bolj obilni meri uživajo; dostikrat se je zbudila neka tiha nezadovoljnost v mojem sercu, ko sem vidil druge bolj srečne in čislane od mene. Se vé, da to ni bilo lepo; odsihmal pa hočem Boga hvaliti, da ljudem dobrote skazuje, nikomur nočem zavidati njegove sreče, temveč, ker sem se tudi prepričal, da se nekterim ljudem huje in slabeje godí, kakor meni, dasiravno so si po človeških mislih boljši osodo zaslužili. Svoj križ hočem tedaj voljno nositi, akoravno me večkrat žuli, vendar le dobrotljivi Oče v nebesih vé, da se ta in edino le ta naj bolj prilega mojim ramam. Boljših prihodkov drugim nočem zavidati, kajti ne poznam tudi težav in zopernosti, kateri so sklenjeni z njihovim stanom in opraviлом.

Tako vidiš, ljubi moj, da sem se vendar nekoliko popri-

jel tvojih dobrih svetov, in se hočem po njih ravnati, kolikor mi moje slabosti dopuščajo. Prav podučiven in kakor voda na moj mlin je bil tudi spis v našem „Tovaršu“ (5. l. dne 1. sušca). Nezadovoljnost in nesreča na tem svetu izvirate le od tod, ker svet in njegove dobrote vse preveč čislamo, ker ne pogledamo z lučjo kersanske vere svet in njegovega ravnanja, z eno besedo: človek je toliko bolj nesrečen, kolikor se bolj zateleba v ta svet, kolikor višej ceni in povzdiguje zemeljske dobrote, in kolikor bolj v nemar pušča, kar edino pelje k časni in večni sreči. Ali vse posvetno bi nas toliko ne mikalo, ko bi ne vidili, da se na svetu povzdiguje le bogastvo in imenitnost, zaničuje pa revščina in bornost. Vse tedaj, kar človeka vodi na napačno pot, je, ali napuh življenja in poželenja oči, in še tretji sovražnik, poželjivost, ktereга se človek nikoli ne znebi. Mladost vidi slabe zglede nad učenikom; učenik jih vidi pri drugih stanovih, vidi jih tudi nad takim, ki so mu v zgled; ti in uni se pa izgovarjajo, da svet hoče tako imeti, to svet sabo pripelje, ali pa saj bi rad drugače ravnal, pa ne morem. Tukaj pa pomaga le edino kersansko življenje, življenje po veri, in Bog nam je v molitvi v roke dal orodje, s katerim vse lahko dosežemo.

Veliko bolj srečno in zadovoljno živim, kar sem se teh načel, teh vodil poprijel, sicer bi ti imel tudi sedaj veliko potožiti in si dobrega sveta prositi, pa se raji ogibam napotljejev, kateri se mi valé pod noge, če jih odvaliti ne morem. Vseh krivih potov ne morem poravnati; nad tugami in težavami v življenji pa ne bom odslej tako zdihoval, marveč radoval se bom, ker vem, da imam dobrega Očeta v nebesih, kateri se tudi mene spominja in da so na zemlji tudi dobri ljudje, kateri mi radi z besedo in z djanjem pomorejo; radoval se bom, ker me je božja previdnost postavila v stan, v katerem morem bližnjemu in nevedni mladosti z ukom koristiti. Veselilo te bo, da me ne slišiš vedno tugovati, tedaj pa tudi svoje dosedanje imé prekerstim, in sem neprenehomo

Tvoj odkritoserčni

Radoslav.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

9.

Podgane in miši.

Ne čudimo se toliko, če od takih stvari, ki jih imamo radi, slišimo kaj lepega, — bolj pa se čudimo, če zvemo kaj takega od stvari, ki jih nimamo radi, in ktere se nam zdé brez pameti in serca, in ktere bi zavoljo sitnosti in škode, ki nam jo delajo, naj raji preganjali in uničevali. Tako se nam zdi pri podganah in miših. Da so te živali prijateljice glasbe in plesa, bomo pozneje vidili; tukaj omenjamo le drugih lepih lastnosti, da so namreč krotke in prijazne. Jetnikom so rade mile družbenice. Znani baron Trenk si je v ječi miš tak privadil, da mu je na klic vsikdar na ramo priletela. Neki oficir mu jo hoče odnesti, pa mu uide, se v kotič pred ječo skrije, in koj zopet nazaj smukne. Zopet mu jo vzamejo in v kletko zapró; tu ne je ničesa več, in pogine tretji dan. — Ko Krebiljona v ječo vtaknejo, pride po noči k njemu silo velika podgana, ktere se močno prestraši, ker je ne pozná. Drugi dan mu skoči pri obedu na mizo. Prejšnji jetnik si jo je odgojil in vkrotil. Če ravno so bile Krebiljonu podgane močno prigranjane, se mu ta vendar koj tako prikupi, da bi jo ječe rešen rad vzel seboj v Pariz, ako bi smel. M. de Latud, kteri je 38 let tičal po ječah, si je s prvega dve podgani privadil, da ste poklicane priletele in mu z roke jedle. Tudi druge bi rade kaj dobile; ena za drugo se jima pridruži, da jih je berž deset. Vsaka je imela svoje imé in prišla na svoje imé, in se kakor pesek, pustila gladiti. Še pred koncem leta jih je bilo 26 vse ene rodbine, ktere niso kake druge med seboj terpele. Po zgledu starejših so se mu privadile tudi mlajše. — Neki Nemec je podučil 6 podgan, ktere je po svetu kazal. Imel jih je v škatli, ktero je na mizo djal, odkril in s šibico pred njimi stal. Nobena ne smukne vun, temuč, ktero po imenu pokliče, tista pride, steče mu po roki, skoči na šibo, obsedi in pozdravlja gledavce; potem posluša gospoda in stori na tanko, kar ji veleval; leti po šibi gori in doli, se obeša sedaj za levo, sedaj za desno tačico, se potají, da je kakor mrtva, in se prebudí, kedar si ji reče.

Za plačilo za to sme gospodu po rami tekati, mu lice lizati in pol oreha pojesti, ktereга ima on v zobeh. Tako so vse druge svoje umetnoti kazale in dobivale enako plačilo. Sirota je namreč nekaj zgrešila, gospod jo krega; ta pa ponižno pobesi glavico, mirno ga posluša, in se skrije osramotena v škatlo. Ostalih pet še mora vse po redu hoditi in nekaj plesati. Na zadnje pa ena med njimi praska in cvili, da plahe gospe strah navira; ali na gospodov glas so mahoma vse pri miru. Kedar so plesale, je v škatlo zapodjena žalostna skrivoma na nje polukovala. — Kako so znajdene, kaže to: če ne morejo z gobčekom do kake slaje, rivajo repce skozi luknjo in jih oblizujejo. Žlahnejše pa še je njih serce. Svoje mlajše, starše in nevalnice ljubijo tako priserčno, da je dostikrat lahko človeka sram. Že latinec Plinij piše, da za svoje oslabele ali slepe starše kaj ljubeznjivo skerbé; jih kermijo, za ušesa nežno na sonce vodijo, in če grozi kaka nevarnost, pred vsem nevalnico v luknjo v varnost spravijo, naj jim ravno samim gre za življenje. To je Purdev sam vidil. Ako je ne morejo ovarovati, je tudi nočejo preživeti. Ponosni Angleži ljubijo tudi nepristojne veselice; včasih dajo namreč poloviti po kakih 50 podgan, ktere v pesčeno ograjo spustijo in pse šuntajo, da jih podavijo. Pri taki moriji l. 1858. dve podgani svojo starko na vso moč branite, se hudo v psa zaganjate in ga grizete, da grozno cvili, vendar ji zopet strese, in starko in še eno branivko pokončá. Druga branivka v silni praski znad psa na oder skoči, ko pa vidi, da je ob ljubi tovaršici — ne odbeži, ker ji ni nič več za življenje, temuč skoči na tla pred psa, in se mu tudi dá zadaviti. Prečudna je tudi njihova miležnost in poterpljivost do svojih gruč t. j. do podgan s zraščeni repci. Ker te sirotice nikamor ne morejo, da vsaka na svojo stran vleče, jih redi spervega starka; počasi pa, da ne zagladijo, prevzamejo pa tudi druge to skerb. Take gruč se vidijo nadevane v draždanski, v erfurtski, v vernigerodski zbirki i. t. d.

Razlaganje naj bolj navadnih latinskih kratic v cerkveni pratiki.

Učiteljem in cerkvenikom spisal Iv. Čl.

A (a.) (albus) = bela (barva, ki se rabi pri cerkveni obleki);
abb. (abbas) = opat;

ad = pri, ad libit. (ad libitum) =ovoljno;
 adv. (adventus) advent = prihod Gospodov;
 alias = drugod, drugikrat, razun, kaj drugega;
 angeli custodes = angeli varhi;
 Ant. (Antiphona) = antifon, prepev, odpev;
 Anniversarium = obletnica;
 Annuntiatio = oznanjenje;
 Ap. (Apostolus) = apostelj;
 Apparitio = razglašenje;
 Arch. (Archangelus) = arhangel, verhangel;
 ascensio = vnebohod;
 assumptio = v nebosprejetje, vnebovzetje;

b. (beatus, beata) = zveličan — a;
 B. V. M. (beatae virginis Mariae) = praznik device Marije;
 Benedictio = blagoslov, n. pr. benedictio candelarum, ignis, palmarum,
 blagoslov sveč, ognja, palmovih (oljkinih) vejic, oljke);
 Brev. (breviarum) = brevir, t. j. molitvene bukve za duhovne;

c. (color) barva;
 C. (confessor) = spoznovavec;
 cathedra Petri = praznovanje Petrovega stola;
 ch. (chorus) = kor;
 cin. (cineres cinerum) = pepel, n. pr. Feria 4. cinerum = pepelnična
 sreda;
 cl. (classis) = razred;
 coena Domini = večerja Gospodova (veliki-četertek);
 com. (commemoratio) = spomin;
 com. seq. (sequentis) = spomin sledečega praznika (pervih večernic);
 com. praec. (praecedentis) = spomin svetnika poprejšnjega dne v ve-
 černicah;
 com. Dom. (dominicae) = spomin od nedelje;
 com. Dom. seq. = spomin od nedelje pervih večernic ali od nedelje;
 com. Vig. (commemoratio Vigiliae) = spomin predvečera;
 communicantes = molitev, ktera se s to besedo začenja;
 commun. (communis) = po navadi, splošno;

Commune = del brevirja ali mašnih bukev, v katerem je duh. opravilo
 (officium) in sv. maša za svetnike in svetnice, ki nimajo svojega
 posebnega duh. opravila, pa tudi ne svoje posebne maše, katerih
 več pa ima enako duh. opravilo in enako mašo, različno le po
 njih stanu (kakor device svojo, mučeniki svojo i. t. d.);
 completorium = sklep večerne molitve;

conceptio = spočetje, concep. immaculata = čisto spočetje;

conversio = spreobrnjenje;

cor. Chr. sol. (corporis Christi solemnitas) = praznik sv. reš. telesa;

cor. = serce, festum S. S. (sanctissimi) cordis Jesu = praznik najsvetejšega serca Jezusovega;

Cr. (Credo) vera;

cras = jutri;

cruce = od križa;

cum = z, s, cum octava = z osmino (se cel teden obhaja ali se saj spominja);

d. f. (dies festus) = praznik, dies fixus = odločeni dan;

de communi = iz ovega dela brevirja ali mašnih bukev, ki se imenujejo „commune“;

de apostolis, de virginibus = aposteljnov, devic;

Dedicatio = posvečevanje;

Ded. ecclesiae = praznik cerkv. posvečevanja;

de ea (die) ravno tistega dne;

Defuncti = mertvi, Missa defunctorum = maša za mertve;

Desponsatio = obluba;

dic. (dicitur — dicuntur) = se bere, non dicitur — dicuntur = ne bo se molilo;

Dies = dan, de die = od dne samega;

Dir. (directorium) = vodilo za vsaki dan, po katerem se v cerkvi prazniki praznujejo, cerkvena pratika;

Divis. (divisio) = razdeljenje;

Dom. (dominica) = nedelja;

Dmns. (Dominus) = gospod;

D. N. J. Ch. (domini nostri Jesu Christi) = našega Gospoda Jezusa Kristusa;

dupl. (duplex) = poglobitni praznik;

dupl. (majus) = praznik večje verste;

dupl. I. classis = praznik prve verste;

dupl. II. classis = praznik druge verste;

E. C. (episcopus Confessor) = škof in spoznovavec;

E. D. (ecclesiae doctor) = cerkveni učenik;

Epiphania Domini = praznik sv. 3 kraljev ali razglašenje Gospodovo;

Ep. Epist. (epistola) epistel = berilo ali list;

Er. (eremita) eremit = puščavnik.

(Dalje prih.)

Ljubi mir.

(Za „belo nedeljo“ in tudi druge čase.)

Počasi.

(„Vfrnd.“)

Lju-bi mir, ti cvet-je, Raj-ski si dar, Dra-go nam

za-vet-je, Mi-li vsem žar. Daj, o zveličar, pre-

lju-bi nam mir, Sre-če naj več-je na sve-tu je vir!

Stiska nas težava,

Duša medli,

Zopet pa je zdrava —

Če govori:

Mir preljubeznjivi

Pridi v sercé,

Vse moči oživi —

Tebe želé.

Daj, o zveličar, preljubi nam mir,

Sreče naj večje na svetu je vir!

Daj, o zveličar, preljubi nam mir,

Sreče naj večje na svetu je vir!

Novice.

Možje, ki bodo pregledovali in popravljali nemška berila in učne knjige za nemški jezik v glavnih šolah, so ti le: šolski svetovavec Pravzek, (ob enem pervosednik); šolski svetovavec Hermann; šolski svetovavec dr. Becker; gimn. profesor Egger; šolski ravnatelj P. Schwöd; nadučitelj Bernhard; zgledni učitelj Niernberger; lastnik priv. šole Niedergesäss.

Derž. ministerstvo je sklenilo, da odjenjuje od sedanjega ukaza pri poduku v pisanji v ljudskih šolah (16. nov. 1861. št. 11027 C. U.), ter pripuša ta nauk učiteljem ljudskih šol in njihovim prednikom.

(„Schul. B.“)

Iz Koroškega. V celovski učiteljski pripravnici je bilo pretečeno šolsko leto 30 pripravnikov; 9 jih je bilo poterjenih za učitelje in 1 za podučitelja za ljudske šole treh razredov.

Iz goriške velike škofije. Veselo smo čitali, kako so se borili dr. Bleiweis in njegovi podporniki za enakopravnost slovenskega jezika v šolah v vašem deželnem zboru; tudi mi se o tem lahko ponasamo z našimi g. g. Vinklerjem, Gorjupom i. t. d. in še celó z nekaterimi pravičnimi italianskimi poslanci v goriškem deželnem zboru. Veliko so storili že ti možaki za nas goriške Slovence, in upljivo pričakujemo, da bodo tudi marsikteremu učitelju zacelili rane in ga rešili iz nadloge. — Višje šolsko ogledništvo nam je ravno razposlalo spise ali elaborate konferencnih vprašanj. V posebnem dopisu učitelje opominja, da naj jih pridno in pazno beremo in s svojimi spisi primerjamo. Bog daj srečo! — Podljubeljskega dopisnika lepo pozdravljamo in pričakujemo kmali kaj iz njegove mične torbice. **Z Bogom!**

Fr. B., učitelj.

Iz Gorenškega piše g. I. C. „Tovaruš“, da v 4. l. tolikanj hvaleljna „Babička“ je tudi pohujšljiva knjiga, ker je v nji govorjenje od zaljubljenja, od detomorstva, od nespodobnih shodov med mladenči in deklici celó o velikih praznicah in na božjih potih, od ponočevanja in druge take norosti. In taka knjiga se priporočuje duhovskim in deželskim učiteljem! — Res je, tudi mi priterdimo g. dopisniku, da ni primerna za vsako starost, posebno za nežno mladino ne. Popisovalo jo je mladenško pero gledé na njeno krasno obliko, zlasti pa z ozirom na tuje, francoske in nemške spise enake verste, in ako se s temi primerja, se smé „Babička“ v mnogih mnogih rečeh še hvale vredna imenovati. Vendar je celó pisatelj ni priporočal kar naravnost, kar se vidi iz njegovega spisa str. 52. „Trudite se in skerbite“, pravi, „da se razširja pravi duh narodnosti in izobraženja tudi med prostim ljudstvom“, in v ta namen priporoča le društvo sv. Mohora, katero naj bi pridno razširjali duhovski in deželski učitelji po kmetih, ker želja in potreba po lepoznavskem berilu raste tudi med slovenskim ljudstvom, kakor se kaže iz povedane skušnje o „Babički“, in ker se smemo nadjati, da bodo knjige omenjenega društva vseskozi dobre in čiste v vseh ozirih.

Iz Ljubljane. V Skednu poleg Tersta je umerl g. Jožef Legat, oče prečastitega teržaško-kopriškega škofa, nekdanji šolski učitelj v Naklem na Gorenskem, star 87 let. Slava njegovemu spominu! „Zg. D.“ je v 8. l. pisala: „Po Terstu je veliko sočutje za verlega starčka, očeta mil. škofa, ki je na smertni postelji, in so mu že njih milost sami podelili apostol. blagoslov“; Laibaharca št. 58 pa je to tako le pönemčila: „In Triest herrscht grosse Theilnahme für den schwer erkrankten greisen Bischof, der heil. Vater sandte ihm den apostol. Segen“. — Sedaj pa še vprahuje branite, naj se slovenski jezik ne uči v šolah, da bodo tudi prihodnji vradniki tako tolmačili. Kdo bi kaj verjel od drugod, ako doma tako pisarijo! — Čudno, skorej neverjetno je, kar „Novice“ pišejo iz Idrije v 12 l.: „Naš g. organist misli prositi šolskega ravnatelja g. Fr. Lesjaka, da pripusti namesti „Hier liegt“ kako slovensko pesem pri šolarski maši peti. Da bode uslišan, menda ni dvombe; sej vendar tudi pri nas sme biti, kar je drugod“. — Pri nas v Ljubljani, celó v gimnazijskih in real-skih šolah skorej sploh le slovenski pojó. Ali ima Idrija posebne namene, da nosi in tako široko razprostira ptujo zastavo? Treba bi ji bilo sedaj o veliki noči vstajenja in poboljšanja.

— Današnjemu listu je pridjano povabilo na „Klasje z domačega polja“.

Prememba v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji. G. Matija Rant, učitelj v Gorjah, je za terdno postavljen.

Imenik p. n. g. g. naročnikov: 191. Juri Zavašnik, korar in višji šolski oglednik v Ljubljani. — 192. Franc Zorè, učitelj v Šmartnu na Tuhinskem. — 193. Štefan Vezensèk, učitelj v Podsredi. — 194. Karl Legat, ravnatelj c. k. normalke v Ljubljani. — 195. I. Zöhrrer v Ljubljani. — 196. Gregor Koželj, učitelj v Tunichah. — 197. Janez Juvan, šolski vodja v Teržicu. — 198. Andrej Vavken, učitelj v Cerkljah. — 199. Valentin Plemel, fajmošter na Koroški Beli. — 200. Marka Kovšca, učitelj v Zaspu. — 201. France Černilec, učitelj na Jesenicah na Gorenskem. — 202. Jožef Četina, učitelj v Slivnici poleg Celja. — 203. Karl Dermelj, učitelj v Postojni. — 204. Janez Zupanec, učitelj v Šentrupertu. — 205. Anton Gros, kaplan v Šmartnem. — 206. Jožef Klemenčič, katehet v c. k. normalki v Ljubljani. — 207. Štefan Francelj, učitelj nad Ipavo. — 208. France Vučnik, učitelj v Vojniku. — 209. Jože Pavoič, učitelj v Laščah. — 210. Jožef Hanžekovič, podučitelj pri sv. Barbari v Halozah. — 211. France Erjavec, profesor na kr. viši realki v Zagrebu. — 212. Jožef Brinšek, učitelj v Šmarji. — 213. Jakob Čenčur, učitelj v Skednji. — 214. Učiteljska knjižnica zavračkega šolskega okraja pri sv. Barbari v Halozah. — 215. Rok Škorjanec, učitelj v Jurkloštru. —

Listnica. G. Gr. Šv. na Dj.: Vsi „Tov.“ tečaji (razun prvega) se še dobé pri založniku. — G. J. K. v C.: Koledarčka „Palčeka“ je še dovolj naprodaj pri J. R. Milicu.

 Današnjemu listu so tudi pridjani šolski ukazi.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.